

הפסימיות העליזה

עתונות הומוריסטית-סאטירית בידיש בפולין בין שתי מלחמות העולם

מריאן פוקס

"השקר עניין של כבוד"

יוזמי כתבי העת ההומוריסטיים, לפחות בווארשה שהיתה מרכז ההוצאה לאור היהודית בפולין, היו בדרך כלל סאטיריקנים מוכרים אחדים מהם, כמו יוסף טונקעל, אברהם רוזנפלד (באנטשע), יוסף שמעון גולדשטיין (דער לוסטיגער פעסימיסט, הפסימיסט העליון) פנחס כ"ץ, משה נודלמן, דויד בער קוטשער, משה מרמורק ומנחם קיפניס, היו באותה עת גם משתתפים קבועים בעתונות היומית היהודית הווארשאית, בראש וראשונה ב"היינט", "מאמענט" ו"אונזער עקספרעס". ראוי לציין שהמו"לים של עתונים אלה, שהדפיסו בדרך כלל כתבי עת נוספים, לא נקטו יוזמות בתחום העתונות ההומוריסטית. למרות זאת, המשתתפים הנזכרים לעיל ניסו פעם אחר פעם לייסד כתבי עת כאלה. כזה היה המצב גם בלודז, שם זכו כתבי עת הומוריסטיים שנוסדו מדי פעם על ידי יוסף שמעון גולדשטיין, לייב ברמן ויעקב אוכוואז'אנעק (אוב'אנק) לחיים קצרים.

כתבי העת היהודיים ההומוריסטיים הראשונים נוסדו — לא רק בפולין — עוד בסוף המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 בפולין הופיעו בין השנים 1862-1915 קבצים שנקראו "יום-טוב בלעטלעך" (עלני חג), שנשאו אופי הומוריסטי-סאטירי.¹ מן המסמכים של ועד הצנוורה הווארשאי אנתחנו למדים שב-1906 ראו אור בווארשה בין היתר כתבי העת ההומוריסטיים "דער האמער" (הפטיש), בעריכתו של חסקל וורטמן; "דער קאנציק" (השוט), בעריכתו של דויד פרישמן ו"די בין" (הדבורה), בעריכת שמואל יאצקאן.² מכתב עת אחרון זה ראו אור 13 גיליונות, בתפוצה של 10,000 עותקים³ (כתב עת בשם זה וגם אחר, "הומוריסט", ראו אור גם בשנים 1913-1914).

אחד מבין השבועונים ההומוריסטיים, שהתמיד בהופעתו תקופה ארוכה יותר היה ה"שבועון לבדיחות, הומור וסאטירה" "דער בלאפער" (הבדאי). הוא ראה אור בין 23.7.1926 ל-15.8.1930. עורכו היה פנחס כ"ץ, עתונאי מנוסה בתחום הפובליציסטיקה הסאטירית. המו"ל היה שלמה צוקר. כשהיה כ"ץ בן 16 (הוא נולד ב-1891 בלודז) החל לעבוד בהנהלת "לאדזשער נכריכטען". ומשם עבר לווארשה. תוך עבודה בסוכנות פירסום הוא עשה

בתולדות כתבי העת היהודיים בפולין תופסת העתונות ההומוריסטית-סאטירית בידיש מקום מיוחד. חוש ההומור היהודי הייחודי והמסורות העממיות, הסרקזם טוב הלב, שהוא לעתים קרובות ביטוי של "צחוק מבעד לדמעות", חדות הראייה של ענייני החיים האקטואליים של היום ויום הבעיות התברתיות-פוליטיות, וגם המורשת הנפלאה של קלטיקוני הספרות היהודית יצחק לייב פרץ, שלום עליכם, שלום אש, מנדלי מוכר ספרים ורבים אחרים כל אלה הותירו את עקבותיהם על העתונות וכתבי העת ההומוריסטיים היהודיים. יש להדגיש, שעתונות זו מהווה מקור שאין ערוך בחשיבותו בחקר תולדות היהודים בפולין. דרך הפריזמה שלה באים לידי ביטוי, גם אם בראי עקום, הרבה בעיות והיבטים של החיים היהודיים בפולין.

מספר כתבי העת ההומוריסטיים שראו אור בפולין בתקופה שבין שתי המלחמות אם מדובר בכותרים הוא רב למדי. בין השנים 1918 ל-1939 ראו אור לפחות שמונים כתבי עת יהודיים כאלה, אם כי רובם המכריע היה בעל אופי מוגבל והופיע גיליון אחד בלבד, שלפעמים ראה אור לרגל חגים. הסיבה לחסרונם של כתב עת הומוריסטי יציב, הרואה אור לאורך זמן, היתה ככל הנראה תחרות מצד העתונות היומית היהודית, שקשה היה להתמודד עימה, מכיוון שכל עתון הוציא פעם בשבוע, בגיליון שישישבת שלו, עמוד שלם של הומור. עתונים בעלי תפוצה כלל ארצית שראו אור בווארשה כמו "היינט" (1908-1939), שהגיש פעם בשבוע עמוד "דער כלבוניק" בעריכתו של פנחס כ"ץ, "דער מאמענט" (1910-1939), שהדפיס מדי שבוע טור קבוע "דער קרומער שפיגל" (הראי העקום) בעריכתו המצוינת של דער טונקעלער (יוסף טונקעל), ואפילו "אונזער עקספרעס" הפופולרי (1926-1939), שהדפיס מדי שבוע מדור הומור "דער שעד" עם תת הכותרת "הומור, שארזע אונד קיבעץ". גם עתונים וכתבי עת אחרים היוו תחרות פוטנציאלית לכתבי עת הומוריסטיים.

עם זאת, מדי פעם היו ניסיונות לייסד כתבי עת הומוריסטיים-סאטיריים, שהסתיימו לרוב בכישלון, ככל הנראה מסיבות כלכליות. קיומו של כתב עת כזה היה יקר למדי, וכשמדובר בתפוצה קטנה, גם בלתי משתלם.

העורך היה מחובר לחוש ההומור היהודי המסורתי, בין אם להפנים אנקדוטות אמיתיות וישנות ובין אם חיבר בעצמו פראפרזות מקוריות. אפשר לראות זאת במדורים "מאוצר ההומור היהודי" (פון יידישען ויץ-אוצר), "מעשיות מחלם" (תעלעמער מאסעלעך), "מלים דבדיחותא" (ווערטעלעך), "עזאול שלנו", "בדיחות פילוסופיות" (למדנישע ויצען), "ממעין ההיסטוריה", "בדיחות והברקות" (ויצען און בליצן), "היה היה" (אמאל איז געווען) וכדומה. היו שם פארודיות רבות בנוסח "שירתנו", "שקר של יום יום", "על מה מדברים היום", "על קצה הלשון", "חדשות וארשה", "בבית הקפה" — שהיוו שיקוף אקטואלי של עניינים שבאו לידי ביטוי בראי עקום, דרך הפריזמה של רכילות נלעגת או אירוע פיקנטי.

סאטירה נגד האנטישמיות

לחגים הופיעו גיליונות מיוחדים מסוג "בדיחות עממיות לפסח", "בדיחות ראש השנה", "לסוכות", וגיליונות משעשעים במיוחד לפורים. ענייני חיים וארוטיקה שיוצגו כאן בשפע הובאו במדורים "קצר וקולע" (על נשים ואהבה), "סיפורים פיקנטיים", "הקולנוע שלנו", "מה היא אשה", "בבית הקפה", וכן בתמונות, שירים קצרים, הומורסקות, בדיחות, אפוריזמים וחידות. כן הופיעו "סיפורים בתמונות", "מכתבים מעניינים", "פתגמים" גם אקזוטיים, למשל הודיים, תורכיים, ערביים, אנגליים, צרפתיים ואחרים, "אמרות" ומדורים רבים אחרים, כולל "מודעות", ואפילו "מודעות אבל" (מסוג של "בשל מותו של אהרון הלקוחות העסק נסגר", רמו לקשיים של הסוחרים בתקופת הרפורמות הדרסטיות של ולדיסלב גראבסקי).⁸ ל"בלאפער" היו גם גיבורים משלו, בין היתר טעלצע השמנה ובעלה הרזה והעני מוישה-מנדל, שני ה"קבצנים" העליונים פייבל וגעצעל, בעל הבית המגעיל איצ'ה הויזווארפער (היינו, מגרש מהבית) ואחרים.

הנושאים הפוליטיים והחברתיים הופיעו בדרך כלל בכותרת הראשית ובעמוד הראשון. היה זה ציור ולעיתים שיר מעטו של כ"ץ. מן הגיליון הראשון אחת המטרות הסאטיריות המועדפות על העתון היה ראש הממשלה (אחר כך סגן ראש הממשלה) הראשון אחרי הפיכת מאי, קז'ימיר ברטל. מכיוון שהיו לו בעיות רבות, הוא נמנע מלהרגיז את המיעוטים, ובעיקר את המיעוט היהודי. הציור בגיליון הראשון מראה את ברטל נוהג במכונית ("הממשלה"). שלט דרכים מראה "שמאלה" ו"ימינה". ברטל כמובן נוסע ימינה, בדרך הוא דורס את המיעוטים הלאומיים וכמעט דורס את התוקה. "קולו" (ועד ציוני החוגים היהודיים), מביט בבהלה על הרכב הדוהר. הכתובת מתחת לקריקטורה אומרת: היהודי: כל הכבוד אדוני הנגה! בסוף עצרת... בכלל, יש לך מזל רע בנסיעה לאחור. אילו רק חס וחלילה היית נוסע עוד רגע ימינה!... הם בינתיים שלמים, אבל איך שאני נכהלתי!...? בגיליון הבא של השבועון רואים את ראש הממשלה ברטל המכה את אחד מצירי ה"סיים"

את צעדיו הראשונים ב-1911 בשירים קצרים והומורסקות ב"ערב שבת" המוסף השבועי של "דער מאמענט". זמן קצר אחר כך החל להפנים שירים, פליטונים, תמונות, אנקדוטות ובדיחות ב"היינט". מ-1915 עד 1923 פירסם בעתון טור הומור תחת הכותרת "דער ליידיקייצער" (ההולך בטל). את החומרים הסאטיריים שלו העתיקו גם עתונים יהודיים אחרים, בין היתר "לאדזשער מארגנבלאט", ואפילו "פארווערטס" הניו יורקי. את פירסומו הוא חתם בשמות עת שונים כמו פנ"ץ, פנקס, פ.ק. ועוד.⁹ ואולם, שאיפתו היתה לייסד כתב עת הומוריסטי משלו. הניסיון הראשון שלו היה ב-1919, ואז הוציא 19 גיליונות של כתב העת "דער מחבל" (המתבל). אחרי הפסקה ארוכה, ב-1924 החל שוב להוציא לאור כתב עת זה, אבל אז ראו אור רק ארבעה גיליונות. היו לו עוד כמה ניסיונות לא מוצלחים, עד שהקים את "דער בלאפער" הנזכר לעיל.

דומה, שדווקא את השבועון הזה ראוי לראות כמייצג את כתבי העת היהודיים ההומוריסטיים-סאטיריים של עשרים השנים שבין שתי מלחמות העולם. זאת, בשל אישיותו של העורך והבורת המשתתפים בו, סאטיריקנים וקריקטוריסטים שסגנונם הייחודי ניתן לזיהוי גם ביומונים יהודיים אחרים שפירסמו מדורי הומור קבועים. תופעה בעלת ייחוד בפני עצמה היתה "הצהרת כוונות" "לקוראינו", שהופיעה בעמוד האחרון של הגיליון הראשון, בה נאמר, בין השאר:

בזמנים שבהם העולם כולו מבלף ללא רחם, בזמנים שבהם "בלף, בלף מעל לכל" הפכה לסיסמת מחצית האנושות, כשאין כמעט בית בו אין שקרן, כשהשקר הוא עניין של כבוד, כשאדם שאינו משקר אינו ראוי שילחצו את ידו, כשהדבר החמור ביותר, המביש ביותר, הוא היות אדם ישר... בזמנים כאלה רואה אור "דער בלאפער" שמה, מבדח, סאטירי, עליו, חי, מגן עליכם... כן, כן "דער בלאפער" הוא היחיד הכן, הפתוח, הגלוי, בלפן ללא מסווה! זה הבלופר היחיד בעולם הקורא לעצמו בשמו האמיתי ובמקום "בלאפער" אינו דורש שיקראו לו "צדיק באדרת", "רודף צדק"... לכן גם לא נעסוק בשום פעילות חברתית... "הצלת האנושות", "הפצת רעיונות", "הבהרת אפלה"... משימתנו תהיה גירוש אוכרן התקווה של הדור שלנו... [נפיוורן] האווירה הכבדה של הנודניקים מן הרחוב היהודי. ובחןך נשתדל מדי פעם לתפוס אחדים מן המרחנים אברכי המשי יודעי דף גמרא.¹⁰

הנושאים שנתפרסמו ב"בלאפער" היו מגוונים. למרות שלא חסרו שם דברי לעג בעלי אופי מוסרי, פיקנטריה ואפילו ארוטיקה גלויה, הרי שמקום רב שמור היה לסאטירה פוליטית אקטואלית, חריפה, עוקצנית, בעלת רמיזות גלויות, נטועה במציאות ובהוויה של אותם ימים, ובעיקר מצבם של היהודים בפולין, ומותאמת למצבם, גם מבחינה חברתית-אישית.

מרכז
זרים.
יוסף
ליון,
מורק
זונות
ענט
אלה,
זחום
ניטו
זורה,
יוסף
'חיים

לא
20.
דטוב
מן
ראו
מער
שוט,
מואל
ז של
ראה

נקופה
"דער
15.8.
טיקה
(הוא
טען,
עשה

DER BLOFER

פריז 20 מאשען

№ 1

בלאפערס פון אלע לענדער פער אייניגט איידן!

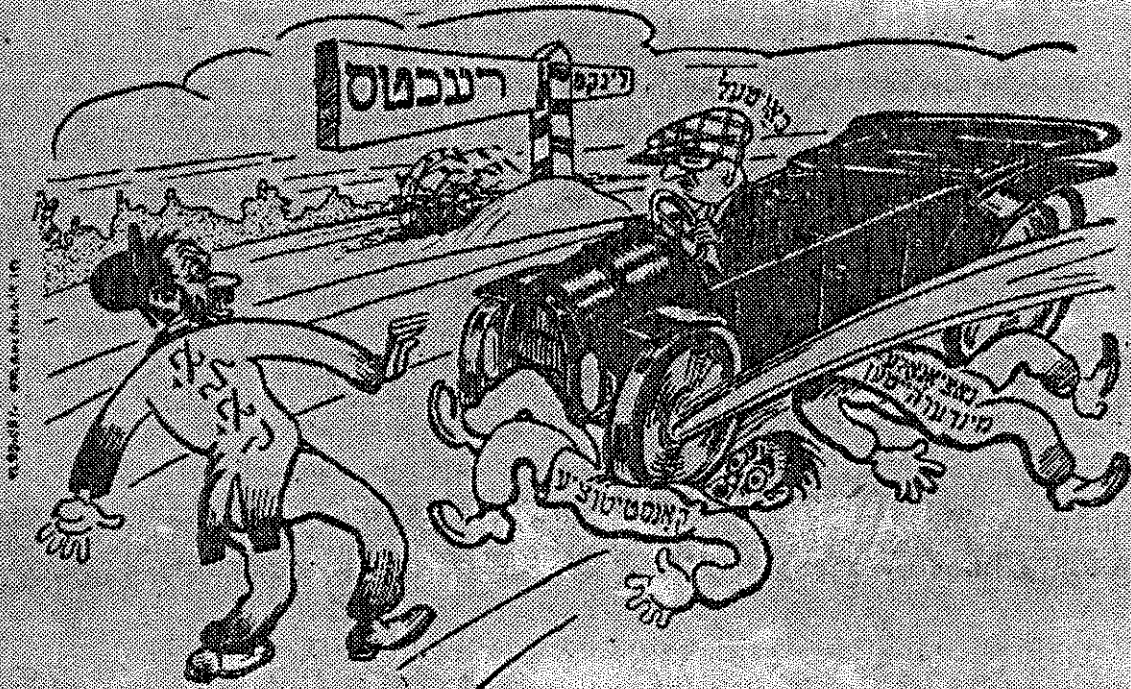

וואכענבלאט פאר דייך, דוומאר יאון סאטירע.

הארשא, טיייוואג, ד. 23 יולי 1926

Warszawa, Piątek, dnia 23 Lipca 1926

שיער, שיער געהעו אקאטאטראפע... פארט א מאדאלישער שטער!

דער יוד: באייז בראנג, טאגס קאפער, אויך קעגן די קעניג, אריינקומענדיגער... איז זיבן דען אישט א טויך איין. געמיינעליך... דען איז א שיער... און דער וויילע נער איז מיט אים רעכמוס... אישט דענען די געזיכער וואס און איך זיין איין געגעסענען זיבן מיט טוישען...

(הפרלמנט) הוד
אומרת "במקום
לו את זה גם
מקום גדול
האנדרקים (מפל
יהודי ואת אד
"כן, כן, אדו
אדון נובצ'ינס
כנראה טעו ב
להתקפות האנ
את נובצ'ינסקי
הוא ממוצא יו
כפי שהזכר
אקטואליים פ
אישיים. בתקו
באופן ניכר,
בעיקר בשכבו
"בלאפער" צי
ומצד שני ענ
הפנים דאן, כ
"בעלי הבתים
"נשיא בעלי ה
הם הנצלנים
הבתים האוממי
בשנות המ
היהודי, הודפ
מרות. באחד
המנוח למכונ
גדולה "המסו
הו! איזו הל
קומליצקה, ש
הגיעה משלה

ביקורת על
לא חסרו גם
כאחת. כ"ו ב
גדולה של
האיגוד המק
הכותרת: "ס
מרקס: הנה
להשיג סוציא
בדרכו ש

שער הוליוו הריאטון של ה"בלאפער" (הודא) משנת 1926

משפט עתידי בשנת 1977: האם את מודה שיש לך ילד מבעלך? תובע השופט לדעת

להגבלה ואחר כך לאיסור השחיטה הכשרה, פעולות שהיה להן גם רקע כלכלי ותחרותי. כשהעתונות של האנדקים החלה לכתוב בעניין זה, הופיעה ב"בלאפער" בעמוד הראשון קריקטורה תחת הכותרת "אנשי צער בעלי חיים שלנו", משמאל יהודי השוחט תרנגולת שחיטה כשרה, באמצע שני צירים אנדקים, ומימין קצב שמן ההורג באלה חזיר גדול. הכתובת מעל האזור: "ציר אנדק אחד לשני: תראה איזו פראות, באיזו אכזריות היהודי מתכונן לבצע פולחן ימי ביניימי אכזרי! הציר השני: את, תרנגולת אומללה... הלב נחמץ..."¹⁵

נושא תדיר ללעג ולכדיחות היו הבחירות לכית הנבחרים ("הסיים"), למועצת העיר או לוועד הקהילה. בשני איורים מופיעים המועמד והבוחר — לפני הבחירות ואחריהן. מתחת לציור: "יום לפני הבחירות. המועמד: בחר יקר ומתוק! אני אוהב אותך! אוריד בשבילך כוכב מהשמיים." ובסמוך: "יום אחרי הבחירות: 'אתה יכול לנשק לי ב...'"¹⁶

קופת החולים של אז, מוסד שלא הצטיין בפעילותו, היה מטרה לביקורת ולצון, לא רק בעתונות היהודית היומית והסאטירית, אלא גם בעתונות הפולנית. קשה לחשוב על סאטירה מוחצת יותר מזו שפירסם "בלאפער" בגיליון ה-4 במרס 1927. כותרת האיור בעמוד

(הפרלמנט) הדוגלים ב"אנטישמיות כלכלית". הכתובת מעל הציור אומרת "במקום הנכון", ומתחת לציור "האם הוא יצליח להוציא לו את זה גם מהראש?"¹⁰ מקום גדול למדי תפסה בעתון סאטירה נגד האנטישמיים מחוגי האנדקים (מפלגה ימנית-לאומנית ואנטישמית). אחד הציורים מראה יהודי ואת אדולף נובצינסקי החבול. הכתובת מעל לציור היא: "כן, כן, אדון נובצינסקי", ומתחתיו: "יהודי: אני אומר לך, אדון נובצינסקי, שמי שהיכה אותך אלה הקוראים שלך. הם נראה טעו בחושך, וחשבו שאתה יהודי."¹¹ יש כאן כמה רמזים: להתקפות האנטי יהודיות מצד האנדקים, לעובדה שאלמונים היכו את נובצינסקי ולהלעות מצד חוגים מסויימים שנובצינסקי עצמו הוא ממוצא יהודי.

כפי שהזכרנו כבר, בעמוד הראשון הובלטו בדרך כלל עניינים אקטואליים פוליטיים, חברתיים או כלכליים, לפעמים גם עניינים אישיים. בתקופת הניצול מצד בעלי הבתים, שהעלו את שכר הדירה באופן ניכר, ואשר גרמו לגירוש דיירים, לעתים אכזרי, שפגע בעיקר בשכבות העניות ולא התחשב כלל בעונות השנה פירסם "בלאפער" ציור, שמראה מצד אחד בעלי בתים שמנים בפרוות, ומצד שני עניים בבגדים מטולאים. שתי הקבוצות מגישות לשר הפנים דא, פליציאן סקלדקובסקי, עצומות. הכתובת מעל התמונה "בעלי הבתים העניים" (די היוזורטען נעביד). מתחת לתמונה: "נשיא בעלי הבתים: אדוני השר! כפי שאתה רואה, הדיירים האלה הם הנצלנים הגדולים ביותר, עלוקות נוראות, המוצצות מבעלי הבתים האומללים את לשד עצמותיהם!"¹²

בשנות המשבר הכלכלי, שהורגש באופן כואב במיוחד במסחר היהודי, הודפסו בנושא זה הרבה הלצות, הומורסקות וקריקטורות מרות. באחד הציורים בעמוד הראשון מוציאים המעקל והקברן את המנוח למכונת המתים, בסיוע המון רב. על ארון המתים כתובת גדולה "המסחר". מעל הציור "הלוויה גדולה". מתחתיו: "אזו הו הו! איזו הלוויה חשוכה... הוא עובר דרך רחובות גנשה, דזיקה, קרמליצקה, שווינטוירסקה, גזיבוב, פרנצישקנסקה... ואפילו מלודז' הגיעה משלחת של תעשיינים..."¹³

ביקורת על קופת חולים

לא חסרו גם רמזות לתנועת הפועלים המרוסקת, היהודית והפולנית כאחת. ב-1 במאי 1928 פירסם "בלאפער" בעמודו הראשון תמונה גדולה של קרל מרקס המודאג, המסתכל על שני פעילים של האיגוד המקצועי נציגי השמאל והימין ההולמים זה בזה באלות. הכותרת: "סולידריות של מעמד הפועלים". מתחת לתמונה: "קרל מרקס: הנה מה שעשיתם מן האידיאלים שלי. כך אתם רוצים להשיג סוציאליזם 'הולם'?"¹⁴

בדרכו שלו הלעיג כתב העת על הפעולות שכוונו תחילה

הראשון היתה "קופות החולים שלנו" ומתחתיו הכתובת "טיפול מהיר. הרופא: כולם בריאים..." על הלוח הכתובת: "קופת חולים, על מנת להקל על העבודה, כל החולים מתבקשים לחלות באותה מחלה."¹⁷ איור אחר התפרסם בזמן בו העתונות הבורגנית, גם הפולנית, קוננה על נושאי ההידרדרות המוסרית. לציור ולבדיחה אופי "פוטורולוגי", נבואי, ובו רמז למה שעלול לקרות אם המצב יימשך בעוד 50 שנה. כותרת האיור היא "משפט בשנת 1977". הכתובת מתחת לאיור: "נשיא בית הדין: האם את מודה בפשע החמור שבכתב האישום. את מודה שיש לך ילד מבעלך."¹⁸ בגיליון אחר, ברמז לאופנה של תספורות קצרות מאוד "נעריות" לנשים מצויר זוג שבביתו מופיע שליח. הכותרת היא "כל כך הרחקנו לכת". והדיאלוג: "השליח: כאן גר הזוג ביטרואלץ?" "כן". "סליחה, מי כאן הבעל ומי האשה?"¹⁹

הרבה בעיות, כאלה שהוזכרו ואחרות, באו לידי ביטוי לא רק בראי העקום של האיורים, אלא גם בטקסטים שנכתבו בפרוזה או בתרזיה, בבדיחות רבות, הומורסקות, פליטונים, פרודיות, אפוריזמים בהם הצטיינו היהודים במיוחד. הנה דוגמה, במדור "מי אומר מה?":

אנגלי: תעזור לעצמך.

צרפתי: הרעיון הוא הכל.

גרמני: העבודה ממתיקה את החיים.

רוסי: סע לאט, תגיע רחוק.

פולני: אין לי כסף, אבל יש לי כבוד.

יהודי: שהאלוהים יתן לנו שנים ארוכות. צרות לא יחסרו לנו.²⁰

הכותבים ב"בלאפער" שאבו השראה רבה מן העתונות הרצינית. כשנתפרסמו ברבים על השחיתות והשוחד שפשו במשרדים ובמוסדות שונים, אפשר היה למצוא בכתב העת ההומוריסטי היהודי בדיחה אופיינית: "תגיד לי, אדוני, נכון שאתה עובד במשרד הזה?", התשובה: "אתה בעצמך גנב."²¹ צורה פופולרית של הגשת רמזים אקטואליים היתה של שיחות. בין היתר "בבית הקפה". הנה כמה דוגמאות: "ומי האיש הזה?" "עסקן ציבור." "וזה שלידו?" "גם כן גנב." "ומי זה הטיפוס ההוא?" "עתונאי ידוע." "וזה שלידו?" "גם כן סנדלר." "וזה הוא שם?" "רופא." "וזה שלידו?" "גם כן מחברה קדישא." "תראה, זה סוחר גדול מרחוב גנשה." "וזה שלידו?" "גם כן שמענדיק." "זה, נדמה לי, מבקר תיאטרון, אבל מי זה לידו?" "גם כן פסקודניאק."²²

בין האמרות והאפוריזמים הרבים ניתן למצוא הרבה רעיונות מקוריים, כמו גם מוכרים ושגורים. היה זה אחד המדורים הטובים בכתב עת זה, והכותרת שלו היתה בדרך כלל "קורץ און גוט" (קצר וקולע). באחד הגיליונות אפשר לקרוא כך: "אל לעיוור לדבר על צבעים; גרוע מאילם הוא זה שאי אפשר להבינו; הטיפש מדבר, החכם חושב; האשה מתנגדת כדי להיות מוכרעת; הנישואין הם

הימור. הגבר מהמר על החופש שלו, האשה על אושרה; כשהגביר נאנת, או שהוא מאוהב לא מזמן, או נשוי מזמן."²³

קטעים מ"דקמרון" עד "סינה-רומן"

"בלאפער" פירסם בהמשכים גם דברים ארוכים יותר, כמו למשל קטעים מ"דקמרון" של בוקאצ'יו,²⁴ וכן קטעים מספרו הידוע של מרסל פרוו "מכתבים לנשים".²⁵ לעתים קרובות הופיעו תרגומים (מצרפתית, גרמנית, רוסי, אנגלית) של הומורסקות ונובלות של סופרים מוכרים, בין היתר מרק טוויין, מיכאיל זושצ'נקו, אנטון צ'כוב, ז'ק קוקטו ואחרים, לפעמים ללא ציון שם המחבר. פורסמו גם יצירות ספרותיות זעירות של מחברים יהודים. זמן מה נשא העמוד האחרון של השבועון את הכותרת "דער ליטערארישער בלאפער" (הבדאי הספרותי), שבועון מיוחד ספרותי-חברתי-פוליטי-איטלי, שנכתב, נדפס ויצא לאור על ידי פנחס כ"ץ.²⁶

רוב החומר הנדפס לא היה חתום על ידי המחברים. בשאר לעתים קרובות ביותר, הופיע שמו של פנחס כ"ץ. לעתים רחוקות יותר אברהם שולמן. מפתיע העדר שמות מחברי האיורים הרבים. רק בעמוד האחרון של הגיליון הראשון מופיע המידע: "הציורים בעמ' 1 עד 5 הם של ש. (יהושע) פייגנבאום". אחד המאיירים היה חיים גולדברג. מאות הציורים האחרים, לפעמים מעניינים מאוד ומצביעים על תחושה מצוינת של אותו סגנון ייחודי ציורי-סאטירי, אינם חתומים אפילו לא ברמז. מדהים חוסר האיזון ברמת הציורים והטקסטים המתפרסמים. אפשר למצוא כאן פירסומים רבים על רמה ספרותית-סאטירית, בבדיחות חכמות ורבות משמעות, אפוריזם פילוסופי או מחשבה נבונה, לפעמים פנינים של ממש של הומור יהודי, לצד בדיחות שטוחות, כמו למשל בטור "פירסומות".²⁷ הומור שאינו כוחל ברמה נמוכה ניתן למצוא בהרבה סיפורים מצויירים ואפילו ב"מחשבות זהב", כמו למשל במדור "גברים על נשים" — נשים על גברים", לפעמים בפארודיות מבריקות, כמו למשל ב"סינה-רומן", של מחבר החותם "פיק-פיק", או במדור "הידד, הבעל נסע!"²⁸ מבלי לחשוך בעורך פנחס כ"ץ בטריטוריאליות ובשאיפה לשטח את אופיו של כתב עת שהיה מעניין ואף שאפתני, צריך להניח שהיו אלה ויתורים לטובת הקורא הפשוט, שגם את תשומת ליבו ביקש כתב העת לרכוש, מכיוון שהפופולריות וההכנסות הכריעו לגבי קיומם של רוב כתבי העת היהודיים בתקופה זו. בוודאי לאותם קוראים לא תוכעניינים הפנה העורך, למשל, במשך כל הקיץ של שנת 1928 עמוד שלם של "דער דאטשע קורייר" (שליח הקייטנה), כאשר באותו הזמן היווה ה"דער ליטערארישער בלאפער" המעניין והפארודי מעין משקל נגד. בארבע שנות הופעת ה"בלאפער" (הגיליון האחרון ראה אור, כאמור, ב-15.8.1930) נתפרסמה בו פנורמה מעניינת של הומור יהודי ודרכה נתגלה טפח מחיי הציבור היהודי בפולין שבין שתי מלחמות העולם.

הקריקטורות הפוליטיות של ה"די בלאפער" הצליפו בעיקר בממשלה הפולנית ובאנטישמם

בקוראים אצל קהל עשיר פחות. כתב העת התהדר בהוצאה לאור במסגרת שותפות בע"מ "נאשה פרסה", עם בית דפוס משלו ברחוב נלווקי 38. בשם המוציאים לאור חתם ג. אלטמרק. "דער מחבל" ראה אור באופן לא סדיר, כנראה עד מחצית 1936.³¹

בשנות ה-30, משמאל ל"לוגו" של הכותרת, פירסם העורך "הצהרה" הקובעת כי "דער מחבל" הוא "הוצאה בלתי תלויה, וכל מה שמודפס בכתב עת זה, הוא על אחריות 'המחבל' בלבד והעורך עצמו". רוב הגיליונות נפתחים בציור אקטואלי בדרך כלל בעל אופי פוליטי, חברתי או כלכלי, ומאמר מערכת או שיר פרי עטו של פ. כ"ץ. כתב העת הסאטירי השני של כ"ץ היה ללא ספק על רמה גבוהה יותר מאשר "דער בלאפער", אם כי בסגנונו אין הוא שונה בהרבה. הוא אחיד יותר, והחומרים שאפתניים יותר. לא תמצאו כאן סאטירה ספרותית בקירבת הומור פשוט וזול. כן הודפסו בו פחות חומרים אנונימיים, לעתים קרובות אפשר למצוא בו שמות מחברים אחרים, כמו למשל אברהם שולמן, שלמה שידלובסקי, רוזיה יעקובוביץ ("כל אשה צריכה לקרוא זאת"), פ.ב. רוביצקי, אי.ב. זיוניץ, מנדל גולדמן, ש. ינובסקי, א.ל. וולפסון, ב. קובנר, אברהם קלטר, ד"ר א. בוכמן (פ. כ"ץ?) ואחרים, וגם מי שחותמים בשמות עט שונים כמו ציקצק ("מעולם הרפואה, פארודיות"). מופיעים גם לעתים קרובות יותר מחברי הציורים ש. פייגנבאום וז. הרשמן, למרות שגם כאן לא חסרים איורים ללא חתימה.

מדורים מסויימים דומים לאלה שב"בלאפער". בולטים "תיאטרון הרווינו שלנו" ופארודיות רבות, כמו למשל רומן הפשע "היד השחורה" (מאת ציקצק) או "את זה לא לקרוא" (על פי בלזק).

"המחבל" חוזר לתחייה

מפתיעה העובדה, שפנחס כ"ץ, העורך והמור"ל של "דער בלאפער", שנאבק ללא ספק בקשיים כלכליים, ייסד בספטמבר 1928 כתב עת שני "דו שבועון סאטירי המוקדש לפוליטיקה, ספרות ותיאטרון" "דער מחבל",³² ומודעות על דבר הופעתו התפרסמו ב"בלאפער", שהיה למעשה כתב עת מתחרה. לא היה זה כתב עת חדש, כיוון שכ"ץ הוציא כבר ב-1919 כמה גיליונות של כתב עת בשם דומה. ואכן, בכתב העת שחידש הופעתו ב-1928 נכתב ליד מספר הגיליון: נוסד בשנת 1919. מאשרת עובדה זו גם ההודעה בה אנו קוראים:

מזל טוב מזל טוב "דער מחבל" קם לתחייה!!! בימים אלה מופיע מהעולם הבא של פנחס כ"ץ מכר ותיק, המחבל האהוב. הפעם ככתב עת סאטירי, שיקדיש עצמו לפוליטיקה, חיי הציבור, הספרות והתיאטרון. המחבל ילעג, ינשך, יחתוך, יצורב ויטגן את כולם שזכו לכך באופן כשר; הוא יפחיד עד מוות (טויט־שרעק) את כל "האנשים היפים ביותר" שלנו. ומי שיפול לידי ושיניו כבר לא יודקק לגיהנום! למחבל יהיו שמונה עמודים והוא יעלה 30 גרושן.³⁰

מן ההודעה עולה, ש"המחבל", שחזר לתחייה אמור היה להיות רציני יותר מה"בלאפער", אבל דבר זה מאושר רק בחלקו על סמך הגיליונות המעטים ששרדו מבערת המלחמה. כתב העת החל להופיע כדו שבועון, ובשנים מאוחרות יותר היה ל"שבועון הומוריסטי-סאטירי". מעניינת העובדה שמחירו ההתחלתי, 30 גרושן, ירד בשנים הבאות ל-15 גרושן; קשה כיום לומר אם בגלל עלייה כתפוצה, בגלל תחרות מצד כתבי עת אחרים או ניסיון לזכות

העורך הראשי, עד לא מכבר עורך ומ"ל של "בלאפער", לעתים מחקה, ולמעשה עושה פארודיה על כתב העת הקודם שלו, כשבעמוד האחרון הוא מוסיף תוספת שכותרתה "שבועון יומי המופיע מדי חודש פעם בשנה" (שיכול היה להיות רמז להופעת השבועון עם הפסקות) תחת הכותרת "דער בלאפער" או למשל "דער וואלבלאפער" (בדאי של כתירות), "דער דאטשע בלאפער" וכדומה.

"דער מחבל" הביא הרבה פליטונים, רפורטזיות מבודדות, פארודיות, פמפלטים, שירים, אפוריזמים ואנקדוטות. לציון מיוחד

פירסם ציור וג של וארשה", האזור בא הכי אז הם מתחבא חיים קצריני לבסוף, יש "טאראאם" יוסף שמעון שם העט "די פעולה לפעמי

ראויה סאטירה פוליטית-אקטואלית חריפה. כשאמרתו המפורסמת של שר הפנים פליציאן סקלדקובסקי "חרם כלכלי, אדרבה!" (Owszem), החלה להוביל לאנטישמיות כלכלית, פירסם "המחבל" קריקטורה תחת הכותרת "אצל הרופא (ראש הממשלה)". באיור מבקש היהודי המחזיק בקבוק שעל המדבקה שלו כתוב "אדרבה" מהרופא "אנא, עשה לי בדיקת מעבדה. נדמה לי שיש כאן חיידקים קטלניים במיוחד".³² בתקופת החדירה של האידיאולוגיה ההיטלריסטית, העתונות של האנדקיס, בעיקר העתונים הצהובים, לא תסכה בהתבטאויות אנטישמיות. "המחבל", באחד מגיליונותיו,

Warszawski) עקספרעס" ולייטר כתב כך היה בין הופיע ב-24 (?) מגיליונות "טאראאא" פחות יומני פרימיטיביות שפתניים יר לצד "קורות" (למעשה יצ מטעם BWR "רכילות", ו היה נמוך לתוארו לע משבר, פשי בסך כך נמוך כתב, נמוכה,

בל ראלים גבר

דער, אומגדוליקער יתום, דער הויז-הויזער

פירט אים אדאמאס אדערפערל

פריז 30 גראשען

DER MECHABEL

פנחס קאץ

פריז, מען טאר נישט גנב'ענען, נאר נעמען, בעגראנדע...

ענטשולדיגט, כאגמאןגעאלט דיסקאנירען א זעקסעל.

שניים משערי "המחבל" - מ'1928 ומ'1933

נפל ברמתו מה"מחבל" ומטורי ההומור הרבים בעתונות היומית.

פנינים אמיתיות של הומור יהודי

לצד כתבי העת שנסקרו כאן כפי שצויין כבר בראשית הדברים הופיעו עוד כמה עשרות כותרים, שתיאורם, גם בשל חוסר האפשרות למצוא גיליונות או קבצים שלהם,³⁶ הוא קשה אם לא בלתי אפשרי. הרוב המכריע של הכותרים הללו הם ספורדיים, וסיימו את חייהם אחרי גיליון אחד או כמה גיליונות. למרות זאת, הם ראויים לציון, בשל דמויות העורכים והמו"לים. ביניהם אברהם רוזנפלד (באנטשע), יוסף טונקעל (טונקעלער), אברהם שולמן, משה גרשון פלדשטיין ואחרים, מהם כתבים וסאטיריקנים ידועים, הקשורים עם היומונים היהודיים הגדולים כמו "היינט", "דער מאמענט", ו"אונזער עקספרעס". הפירסומים שלהם, המוכרים לנו ממקורות אחרים, הם בעלי ערך ספרותי וסאטירי. על טווח פעולתם של המו"לים של כתבי עת סאטיריים יכול להעיד הנספח של כתבי העת ההומוריסטיים והסאטיריים היהודיים שראו אור בפולין, המצורף למאמר זה.

לסיכום סקירה קצרה זו של כתבי עת סאטיריים יהודיים מקוריים, ניתן לקבוע שבעתונות סאטירית-הומוריסטית, ואף בפובליציסטיקה מסוג זה בכתבי עת ויומונים יהודיים נמצאת השתקפות של כל תופעות החיים היהודיים בפולין כשהיא באה לידי ביטוי בראי העקום של סאטירה והומור, בדיתה ולגלוג, בפארודיה ובפמפלט, בפירסומים אפוריזמיים או ארוכים יותר, בהומורסקות ופליטונים, רפורטזיות ותמונות מן החיים, ציורים וקריקטורות. כל אלה יוצרים פנורמה של מנהגים, חברה ופוליטיקה, שמעוררת לא רק צחוק אלא אף פליאה. כשבוררים מבין הומור זול, שטחי ואף טריוויאלי, אפשר למצוא כאן פנינים אמיתיות של הומור יהודי, שיש לו קווים משותפים רבים עם הקלטיקונים של הספרות היהודית והחכמה העממית היהודית, סיפורים, אגדות, אמרות שפר או פתגמים.

עברית: אברהם הנדלולץ

פירסם ציור ובו מיטה שתחתיה מסתתרות דמויות עם כתובות "הרץ של וארשה", "ABC", "אורדובניק" "קורייר צודזינגני" ומתחת האזור בא הכיתוב: "הם שמעו שנערך מצוד על כלבים חולי כלבת אז הם מתחבאים."³³

חיים קצרים ל"טאראאם"

לבסוף, יש לייתד כמה מילים לשבועון ההומוריסטי-סאטירי "טאראאם" (מהומה), ולו בשל צמד העורכים המעולים שלו, יוסף שמעון גולדשטיין, משתתף ותיק ב"היינט", שכתב תחת שם העט "דער לוסטיגער פעטימיסט" (הפטימיסט העליון), ושיתף פעולה לפעמים עם כתב העת הפולני "הספר של וארשה" (Cyrulik Warszawski), והסאטיריקן הידוע משה נודלמן, ממשתתפי "אונזער עקספרעס" ולמעשה המו"ל של "טאראאם". נודלמן ניסה לא פעם לייסד כתב עת סאטירי, אבל הרבר הסתיים שוב ושוב בכשלון. כך היה בין היתר עם כתבי העת "דער שטיפער", שגיליונו האחד הופיע ב"28.11.1924, "אויפן צימבעל" ב"1925 ו"סמבטיין", שכמה (?) מגיליונותיו הופיעו ב"1926.

"טאראאם",³⁴ שגיליונו הראשון הופיע ב"11.4.1934, נראה פחות יומני משני כתבי העת שנסקרו לעיל. הוא מייצג בדיחות פרימיטיביות למדי, אבל אפשר למצוא בין דפיו גם פירסומים שאפתניים יותר, כמו למשל "ביוגרפיות של אנשים גדולים", שבהן, לצד "קורות חיים" של הסופר-פורץ המוכר או אורקע נאכאלניק (למעשה יצחק פרברוביץ'), התפרסמו "קורות חיים" של הצייר מטעם BBWR המתבולל וצלב וישליצקי.³⁵ היו בו כמה מדורים: "רכילות", ו"רכילות משם", "תמונות משפחתיות" וכדומה. המחיר היה נמוך למדי, 10 גרושן. בכתב העת הזה, כמו בשני קודמיו שתוארו לעיל, בא לידי ביטוי מצבם של היהודים באותן שנים: משר, פשיטת רגל, קבצנות.

בסך הכל הופיעו 11 גיליונות של "טאראאם". במחיר כל כך נמוך ("לקוראים בתו"ל חצי פרוג צרפתי") ובוודאי בתפוצה נמוכה, כתב העת לא יכול היה לקוות לקיום ממושך. מה גם שהוא

№ 5 TARARAM

8 זייטען 10 גראשען א וואלענדיג פראגנאזיסט פאר אונדז

טארטראם!

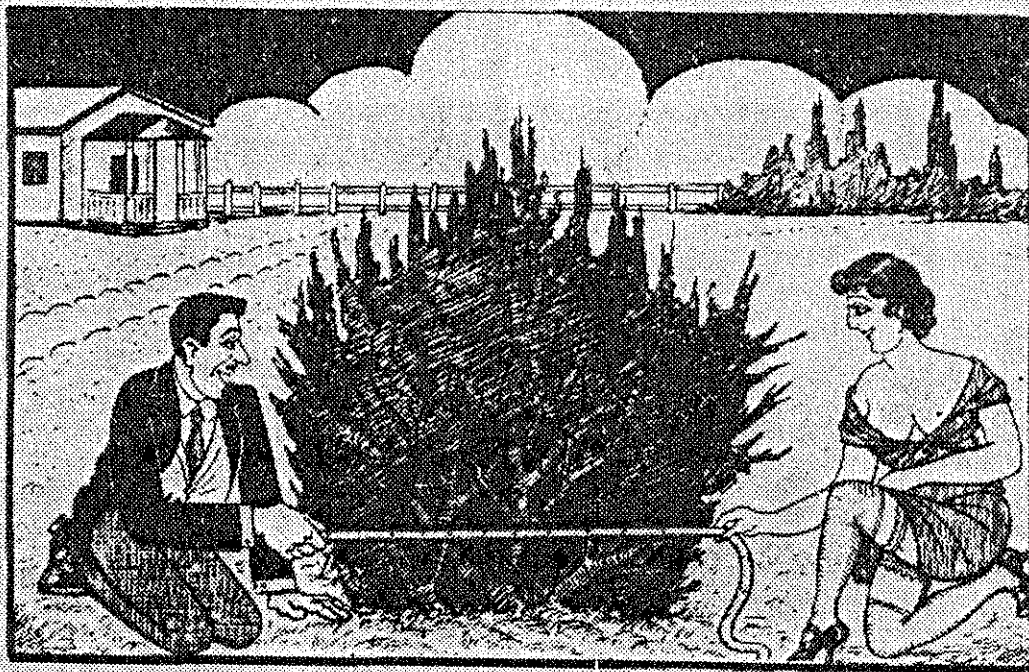
הומאריסטיש = סאטיריש וואכענבלאט

Warszawa, piątek dn. 11 maja

1934

ווארשע, פרייטאג דעם 11 מאי

זיי מעסטעז ציי מ'וועט זיי ארויסוועהן...

כשיאספעל צו איהר: כמין, אזו דו מעגסט דינגען די דאטשע, די קוסאפעס זענען פונקט אינעם מלם.

- 1. ראה: מ.
- 2. עמ' 179
- 3. ביניהם: "פוק" (ניר)
- 4. "פיסיפוקס"
- 5. פוקס, עמ' הארכיון
- 6. הווארשא
- 7. שם, דו"ר
- 8. בוארשע
- 9. ד. רייזן,
- 10. כך, 3,
- 11. גיליון 1,
- 12. גלי 5, 6,
- 13. גלי 1, 2, 6,
- 14. גלי 2, 3, 8,
- 15. גלי 2, 6, 12,
- 16. גלי 0, 6,
- 17. גלי 1, 8,
- 18. גלי 5, 8,
- 19. גלי 4, 4,
- 20. גלי 3, 2,
- 21. גלי 1, 6, 18,
- 22. גלי 4, 6,
- 23. גלי 3, 6,
- 24. מגלי 3,
- 25. מגלי 7, 2,
- 26. למשל,
- 27. הנה כמו
- 28. אשה, 10
- 29. אותה לל
- 30. עדיף ש
- 31. בגיליונות
- 32. כחובת ז
- 33. "דער ב
- 34. הגיליון
- 35. בוארשע
- 36. מס' 26
- 37. מס' 28
- 38. שני הער
- 39. הלאומי
- 40. גלי 5,
- 41. "קשר"

"טארטראם" (מהומה) - שבועון הומאריסטי-סאטירי. גיליון מ' 1934

36. מכמה ספריות נמסר על הימצאות מספר כותרים, אבל לפי שעה לא נמצאו הגיליונות עצמם.

כתבי העת ההומוריסטיים-סאטיריים שראו אור בפולין עד 1939

(באין ציון מקום ההופעה, כתב העת הופיע בווארשה; הכתיב של אחדים מן השמות משובש בעקבות ההעברה מידיש לפולנית וממנה לעברית)

1. "דער אשמאדאי", לודו, רח' דזילנה 11, 11.1919 — ? (כתב עת תחת שם זה ראה אור גם בקייב, 1917-1918, מס' 3; כנראה ראה שם אור גם קודם לכן).
2. "אזאזעל" — אין פרטים.
3. "באנקעס" (כוסות רוח) לבוב, 2.1921, כתב עת ההומוריסטי סאטירי לרגל פורים, 12 עמ', עורך נ. סיגל, מו"ל "סנונית".
4. "דער בעזים" (המטאטא) כתב עת להומור וסאטירה, לודו, מס' 1, 10.10.1924, מס' 2 (?) 5.4.1925, 11.1928 (לא תקופה — ?), עורך ומו"ל יוסף שמעון גולדשטיין, ירש (?) קרוק (1928), מו"ל "קולטורה".
5. "די בין" (הדבורה או הצרעה), שבועון, עורך ומו"ל שמואל יאצקאן. שנת הופעה(?)
6. "די בין", כתב עת המוקדש לכל מה שמעניין, 1.1928, עורך ומו"ל א' צופנת.
7. "בלענדעס" (?) 5.1926, עורך י. הנדלר, מו"ל רוניק.
8. "בלינצעס" (חביתיות) אין פרטים.
9. "בלינצעס" 20.5.1920, מו"ל רוניק.
10. "דער בלאפער" (הבדאי או השקרן), 23.6.1926 — 15.8.1930, שבועון המוקדש לבדיחות, הומור וסאטירה, עורך ומו"ל פנחס כ"ץ, מו"ל שץ צוקיר, דפוס "רובוטניק".
11. "צייטונגס קאטשקע" (ברודו עתונאי), ביאליסטוק, חד פעמי 1928, "בעריכת הנכדים של פליקס וטאטע", הופיע לרגל הנשף השנתי של התאחדות הסופרים והעתונאים של ביאליסטוק.
12. "דער דעלפין" (כנראה "דער דלפון"), חד פעמי, 1921, עתון ההומוריסטי לפורים תפור ומטולא על ידי באנטשע שרייג, עורך ומו"ל אברהם רוזנפלד (באנטשע שרייג).
13. "פעטע קרעפלאך" (כיסנים שמנים), 20.5.1926, עורך ומו"ל ל. גולדפרב.
14. "דער פלאקן-שיסער" (השחצן), חד פעמי, 1924, עורך ומו"ל מ. מורד.
15. "דער פרייער פויגל" (ציפור דרוו), שבועון סאטירי, 1919, עורך ומו"ל אברהם רוזנפלד.
16. "פרייער פויגל, הומוריסטישע פלייט אראפ יעדן פרייטאג", מס' 1, 11.9.1931, עורך י. פסטרנק.
17. "דער גרינער טאכשיט" (התכשיט הירוק), 5.1925, עורך ומו"ל משה נודלמן.
18. "דער גרינהארן" (הפרייאר), הומור לחג השבועות, חד פעמי 1925, 1935, מוסף של "מאמענט" מס' 129, דער טונקעלער (יוסף טונקעל), יהושע פייגנבאום.
19. "גוט וואך" (שבוע טוב), מוסף שבת של "דער מאמענט", שבועון, 1931-1932 (64 גיליונות), עורך צבי פרילוצקי.
20. "המוציא מיט הוויג" (המוציא עם דבש), חד פעמי, 12.10.1924, מ. מרמורק.
21. "הפקר פטרושקה", 4.1925, מ. מרמורק.
22. "הוליע קבצן", לודו, 4-1925, ? עורך ומו"ל יוסף גולדשטיין.

1. ראה: מ. פוקס, העתונות היהודית בווארשה 1823-1939, וארשה, 1979, עמ' 179-257. להלן: פוקס.
2. ביניהם: "ווינער יודישער קוקריק" (וינה, 1877 — ?), "דער יודישער פוק" (ניו יורק, 1894-1896), "דער יודישער גולן" (ניו יורק, 1910), "פיפיפוקס" (לונדון, 1899-1901).
3. פוקס, עמ' 127.
4. הארכיון המרכזי של מסמכי העבר, WKC, דיווח של ועד הצנוורה הווארשאי ל-1.1.1906. קובץ 21, עמ' 141-152.
5. שם, רו"ח 1901-1912. רשימת העתונים וכתבי העת היהודיים שהופיעו בווארשה ב-1906, קובץ 21, עמ' 163-168.
6. ז. רייזן, "לעקסיקאן פון דער יודישער ליטעראטור, פרעסע או פילולוגי", כרך 3, וילנה 1929, עמ' 525.
7. גיליון 1, 23.8.1926.
8. גלי 5, 20.8.1926.
9. גלי 1, 23.7.1926. הציור הוא של ש. פייגנבאום.
10. גלי 2, 30.7.1926.
11. גלי 3, 20.1.1928.
12. גלי 26, 21.1.1927.
13. גלי 6, 7.2.1930.
14. גלי 18, 4.5.1928.
15. גלי 5, 10.2.1928.
16. גלי 44, 7.5.1927.
17. גלי 32, 4.3.1927.
18. גלי 61, 23.9.1927.
19. גלי 15, 5.11.1926.
20. גלי 61, 23.9.1927.
21. גלי 1, 23.7.1926.
22. גלי 4, 13.8.1926.
23. גלי 3, 7.8.1926.
24. מגלי 3, 20.1.1928.
25. מגלי 72, 25.11.1927.
26. למשל, גלי 28, 13.7.1928.
27. הנה כמה מהפירסומות הללו: "למכירה מיטה יחד עם האשה"; "אברה אשה, 110 ק"ג, ברונטית, סימפטיה בהחלט. המוצא הישר מתבקש לשמור אותה לעצמו תמורת שכר גדיב"; "בתולה זקנה רוצה לקנות זוג מכנסיים. עדיף שבמכנסיים יהיה איש צעיר".
28. בגיליונות משנת 1926.
29. כתובת המערכת כמו זו של "בלאפער", נובוליפקי 50, דירה 28.
30. "דער בלאפער", גלי 36, 7.9.1928.
31. הגיליון האחרון (?), מס' 28 (56) מ-10.2.1936, נמצא בספרייה הלאומית בווארשה.
32. מס' 26 (54), 26.6.1931.
33. מס' 28 (56), 10.7.1936.
34. שני העותקים של גלי 4 מ-4.5.1934 וגלי 5 מ-14.5.1934 נמצאים בספרייה הלאומית בווארשה.
35. גלי 5, 14.5.1934. על אורקע נאכאלניק ראה בגיליונות 19 ו-20 של "קשר".

23. "הומאר און סאטירע" (קובץ), לודז', 1922, עורך זלמן זילברצוויג, מו"ל "טעאטער און קונסט", 90 עמ'.
24. "הומאריסט", 1909 (מס' 2, 20.7), אין נתונים.
25. "אין שפאן", וילנה, מס' 1, 1.4.1926, עורך דויד בערגלסאן, ס. רוזן, בוריס קלעצקין (ע"פ "ליטערארישע בלעטער", גל' 138 מ-24.12.1926).
26. "כפרעסע" (כפרות), 10.10.1924, חד פעמי. עורך מ. מרמורק.
27. "קליינווארג" (זאטוים), 1.3.1938—4.3.1939 (מס' 10—?).
28. "קניידלאך" (כופתאות), 14.9.1925, עורך פ. אלברט.
29. "די קניידלאך", עתון הומוריסטי סאטירי לרגל חג הפסח, לודז', 1928, עורך "גרף קולין" (?), מו"ל ח. ויץ.
30. "קרעפלעך" (כיסונים), 19.10.1924, עורך ומו"ל מ. מרמורק.
31. "קרעפלעך" כתב עת הומוריסטי פוליטי-חברתי של יוסל שייגעץ, 13.6.1929, עורך ומו"ל ו. פישביץ.
32. "דער קונדס" (הקונדס), לודז' (25) 7.1924, עורך ל. ברמן, מו"ל ו. גרינברג.
33. "דער קונדס", אוסף חידות, משחקים ואנקדוטות, וילנה, 1927, עורך ש. בוסטומינסקי, מו"ל "נאייע יידישע פאלקס-שול".
34. "דער קונדס", הומור וסאטירה עורך על ידי אויבניק, לודז' (?), 23.10.1931—24.12.1934, תוספת ל"נאייע פאלקס-בלאט", עורך אויבניק (אוברואיאנעק).
35. "לעבעדיק און לוסטיג" (בששון ושמה), 6.1926, עורך מ. מגירמן.
36. "דער לעץ" (הליץ), 22.8.1919, שבועון. חסר נתונים.
37. "דער לעץ", לבוב, 1928, עורך פ. ויטקובר.
38. "דער לויטן" (הלויתן), 10.1928, עורך שמעון גולדשטיין.
39. "דער לולאווי" (הלולב), עתון עליו לסוכות, עורך על ידי עץ-חיים, לודז', 1929, ערב סוכות, עורך ומו"ל מ. בויגען.
40. "לאטקעס" (לביבות), חד פעמי, 13.12.1925, מו"ל מ. קורצמן.
41. "דער לאבוי" (השובב), שבועון, 7.1924, עורך ומו"ל פ. רוזנבלום.
42. "דער לאדזשער שפיגל" (הראי של לודז'), שבועון, לודז', מס' 1, 24.1.1939, מס' 3, 7.2, שבועון חברתי-סאטירי-פוליטי.
43. "לאדזשער ויצבלאט" (עתון הכדיחות של לודז'), לודז', שבועון, 12.1.1904, עורך פרלמוטר.
44. "מה נשתנה", עתון מאויר לפסח שנשאל ונענה על ידי באנטשע שראיי (א. רוזנפלד), חד פעמי. עורך ומו"ל א. רוזן.
45. "מצה שמורה", עורך ומו"ל באנטשע שראיי (א. רוזנפלד), אין נתונים.
46. "מכה בכורעס" (מכת בכורות), 1920, אין נתונים.
47. "די מלכע" (המלכה), עתון הומוריסטי לפסח. אין נתונים.
48. "משחית", 3.5.1922—?. (שבועון שנוסד במקום "דער טאכשיט"), עורך ומו"ל י. ש. גולדשטיין.
49. "דער מאזיק" (המוזיק), 12.10.1924—?. שבועון, עורך ש. גולדפרב.
50. "דער מאזיק פון פורים", 20.2.1928, עורך ש. גולדפרב.
51. "דער מיילעך" (המלך), עתון הומוריסטי לפסח, 4.1928, עורך בורג.
52. "דער מחבל" (המחבל), שבועון סאטירי, במשך זמן מה דו שבועון המוקדש לפוליטיקה, חיי הציבור, ספרות ותיאטרון, עורך ומו"ל פנחס כ"ץ, 5.1919, 7.1928—7.1936. עורך ג. אלטמרק.
53. "מרור", אין פרטים, כנראה לפסח.
54. "דער נייער אקדמוה" (האקדמות החרשות), אין פרטים.
55. "די נייע הגדה" (ההגדה החדשה), לפסח, כפי שסופר על ידי רב שלמה, בעזרת כל בניו, חד פעמי, 1922, עורך מ. הלפרן, מו"ל מ. זלצמן.
56. "אויפן צימבל", חד פעמי, 2.10.1925 (לרגל סוכות), עורך משה נודלמן מו"ל ב.צ. אלברט.
57. "דער פאיאץ" (הליצן), שבחבלוי מושך ב. קוטשער, 27.1.1939—1939, עורך דויד בער קוטשער, בעזרת מנחם קיפניס, אברהם שלמן יוסף טונקעל, (גיליונות שראו אור ?).
58. "פורים שייגעץ" (השובב של פורים), חד פעמי, 3.1925.
59. "דער פורים שרייבער" (הסופר של פורים), ביאליסטוק, 26.3.1926, חד פעמי, עורך ומו"ל י. רובינליכט, מו"ל התאחדות הסופרים והעיתונאים בביאליסטוק לרגל נשף פורים.
60. "פרטער קוכן" (עוגת-חמאה), 1924, א. רוזנפלד.
61. "סמבטיון", כתב עת לעניינים חברתיים-פוליטיים וסאטירה ספרותית, 1922, מס' 1, עורכים: דער טונקעלער (יוסף טונקעל), א. רוזנפלד.
62. "סמבטיון", 4.1924, חד פעמי, לרגל חג הפסח.
63. "סמבטיון", 1926, הוצאה מאוירת, מוקדשת לתוכנית הראשונה בתיאטרון "סקאלה". עורך משה נודלמן.
64. "דער סידער" (הסדר), 19.4.1929, עורך ב. קוטשער.
65. "דער שייגעץ", שבועון הומוריסטי, 1924, עורך י. הוצשטיין (?).
66. "דער שייגעץ", 17.5.1929—1931, שבועון. עורך ומו"ל ב. אפסקר.
67. "שלה מאנעס" (משלוח מנות), "עתון שהורכב וסוכב על ידי באנטשע" עורך ומו"ל א. רוזנפלד (באנטשע), חד פעמי, 1922.
68. "דער שמייסר" (המצליף), שבועון, 1932.
69. "דער שויפער" (השופר), עורך ומו"ל ב. קוציר. אין פרטים.
70. "דער שויפער", לודז', 16.9.1925, עורך ומו"ל ל. ברמן.
71. "דער שויפער", לודז', 27.9.1935, עורך גרף, עורך ומו"ל ל. ברמן.
72. "דער שטיפער" (השובב ותומד הלצון), 28.11.1924, עורך ומו"ל משה נודלמן.
73. "שבועס גרינעס", לודז'. עורך ומו"ל ל. ברמן.
74. "דער טאכשיט" (התכשיט), לודז', 1921, דו שבועון, אחר כך שבועון, אחרי שנסגר ב-3.5 נוסד "דער משחית". עורך י. ש. גולדשטיין, ח. בויחובסקי.
75. "טאראיאם" (המולה), שבועון הומוריסטי סאטירי, מס' 1 13.4.1934 (ראו אור 11 גיליונות). עורך "דער לוסטיגער פעסימיסט" (י. ס. גולדשטיין), משה נודלמן.
76. "דער טעאטער לעץ" (ליצן התיאטרון), דו שבועון תיאטרי הומוריסטי, 10.1924, עורך ל. כ"ץ (כנראה פנחס כ"ץ. אין נתונים).
77. "תקיעה גדיליע" (תקיעה גדולה), חד פעמי, 1924, עורך ומו"ל א. רוזנפלד (באנטשע).
78. "אונזער גרעגער" (הרעשן שלנו), מוסף הומוריסטי לשבועון "אונזער צייטונג", פיוטרקוב, 10.3.1925—?. עורך ומו"ל ה. זמל.
79. "אונזער קונדס" (הקונדס שלנו), לודז', 11.7—25.7.1924 (ראו אור שני גיליונות). עורך ל. ברמן, מו"ל פ. ויינטראוב.
80. "אונזער מלווה מלכע" (מלווה מלכה שלנו), חד פעמי, 1921, מו"ל התאחדות הסופרים והעיתונאים היהודיים בווארשה.
81. "זיחא", חד פעמי, 9.3.1925 (פורים). עורך ומו"ל מ. מרמורק.
82. "זאל שפילקעס" (סיכות של בחירות), מוסף לגיליון 257 של "פאלקעס צייטונג", 21.9.1936.
83. "זוייער מילך" (חלב חמוץ), מוסף לשבועות לעתון "דער מאמענט", 3.6.1927, עורך דער טונקעלער (יוסף טונקעל).